

Article

Dossier *Les professions de les Humanitats
en la societat del coneixement*

El mite de les Humanitats en crisi

<http://www.uoc.edu/humfil/articles/cat/terrCabras0304/terrCabras0304.pdf>

Josep Maria Terricabras

Article

Dossier *Les professions de les Humanitats en la societat del coneixement*

El mite de les Humanitats en crisi

<http://www.uoc.edu/humfil/articles/cat/terrificabras0304/terrificabras0304.pdf>

Josep Maria Terrificabras

Resum

Negant d'entrada l'afirmació que les Humanitats estiguin en crisi, l'autor examina alguns aspectes d'aquest enunciat: reflexiona sobre què es vol dir quan s'afirma que les Humanitats estan en crisi, argumenta l'interès creixent per les Ciències Humanes i aprofundeix en el concepte de mite i la seva utilitat. A partir d'aquí, es planteja quina és la finalitat del mite de la crisi de les Humanitats i conclou que potser es fa servir per a desacreditar les Humanitats com a coneixement amb entitat pròpia i per a supeditar-les a les Ciències i a la tecnologia, i també als principis d'utilitat i rendibilitat controlats pel poder.

Davant d'aquesta constatació, Terrificabras es pregunta com es pot plantejar avui el debat sobre les Humanitats per a evitar caure en l'error d'identificar Humanitats amb Lletres i enfrontar Lletres i Ciències, atès que, la societat, a mesura que es fa més científica i tecnològica, més reclama l'estudi del llenguatge, de la comunicació, de la història, de la filosofia, de l'ètica... Aquesta línia de reflexió el porta finalment a recomanar que, en contra del prejudici de l'especialització, s'avanci en la comprensió global i en una formació humanística que no descuri els coneixements matemàtics, físics, biològics i tecnològics, perquè és en la interrelació i en la comprensió de la diferència on podrem retrobar el sentit d'humanitat.

Paraules clau

Humanitats, Ciències, comprensió global, interrelació

És una afirmació força generalitzada –no sé quants dels presents la comparteixen– que les Humanitats estan en crisi. Com acostuma a passar amb totes les afirmacions massa rotundes, també aquesta em sembla falsa. Com acostuma a passar, però, amb la majoria de falsedats rotundes, és probable que aquesta falsedat sigui massa rotunda i amagui, doncs, alguna altra cosa. Amb això estic dient alhora, d'una banda, que em sembla fals afirmar, de manera vaga i genèrica, que «les Humanitats estan en crisi» i, de l'altra, que no convé rebutjar aquesta falsedat sense prestar-li atenció, sinó que convé examinar-la bé, perquè amaga algun punt de veritat prou interessant.

Dividiré la meva exposició en dos apartats: en primer lloc, examinaré el mite de la crisi de les Humanitats; en segon lloc, suggeriré alguns elements que em semblen bàsics per a plantejar adequadament el debat de les Humanitats avui.

El mite de la crisi de les Humanitats

Quan es parla de la crisi de les Humanitats, no sempre és ben clar de què es parla. Si se'm digués que està en crisi el concepte d'«Humanitats» tal com va ser entès fins fa poc més de cent anys,

* Aquest text forma part del dossier elaborat a partir de la I Jornada sobre les Professions de les Humanitats en la Societat del Coneixement, organitzada pels Estudis d'Humanitats i Filologia de la UOC, que va tenir lloc a Barcelona l'1 d'octubre de 2003.

hi estaria d'acord, perquè és justament això el que fa temps que va entrar en crisi. Quan ara, però, es parla de *crisi*, no crec que sigui això el que es vol dir: i és que seria ben estrany que, de cop, es digués que la noció clàssica d'Humanitats està en crisi i que no s'hagués dit fa vint, trenta o cinquanta anys, quan aquell concepte ja estava en crisi des de molt abans. El que ara es vol dir, quan s'anuncia «la crisi de les Humanitats», és que han entrat en crisi les *nostres* Humanitats, és a dir, les Humanitats tal com les entenem ara.

Però, amb això, què es vol dir? Es vol dir potser que les Humanitats són avui criticades i discutides? No crec que sigui això el que es vulgui dir, perquè tots hi estariem fàcilment d'acord, seria quelcom que no podria alarmar ningú i, en cap cas, no seria, és clar, notícia. Si la crisi de les Humanitats alarma i esdevé notícia és que vol dir alguna altra cosa més enllà de constatar el seu caràcter més o menys discutible. Sembla, doncs, que, en boca dels més alarmats i dels més alarmistes, l'eslògan «Les Humanitats han entrat en crisi» vol dir que les Humanitats han entrat en el camí de la descomposició –com quan es parlava de la crisi de la Unió Soviètica, de la Democràcia Cristiana italiana o de la UCD espanyola–, que han entrat en el camí del rebuig social, de la desaparició, de l'obsolescència. Certament, molts volen dir això: que la nostra època moderna no està per Humanitats, que les Humanitats han passat definitivament de moda, que ja només interessin uns quants, molt pocs. Els que diuen això –i, en graus diversos, ho diu força gent– són, és clar, les ments més crítiques amb les Humanitats, però també s'ha de dir que no són pas les ments més lúcides, sinó ben al contrari. Perquè, plantejades així les coses, és rigorosament fals que les Humanitats hagin entrat en crisi.

Em remeto als fets: des de fa anys, els estudis universitaris més sol·licitats i que exigeixen millor nota d'entrada a les universitats catalanes –és a dir, els estudis més de moda– són els de Comunicació Audiovisual. En l'actual i, segons el meu parer, lamentable divisió entre Ciències i Lletres, algú s'atrevirà a dir –sense que jo ara hagi de desgranar les assignatures de la llicenciatura– que aquests estudis no són típicament «de Lletres»? No hi accedeixen potser de manera natural els alumnes provinents del batxillerat anomenat «humanístic» o «de Lletres pures»? I què direm dels estudis de Turisme, per exemple, dels de Relacions Públiques o de Periodisme, que tenen un èxit i una demanda creixents? I no és cert que totes les carreres de Ciències que s'apreciïn una mica –tant aquí com arreu del món– es van orientant cap a fórmules de relació interdisciplinària amb altres carreres i van incorporant coneixements procedents, entre altres, de la filosofia, la història, la pedagogia, la psicologia o la llengua i la literatura? I què direm de l'èxit aclaparador que té en els darrers anys l'aplicació de l'ètica a múltiples camps del coneixement i de les activitats humanes –bioètica, ètica empresarial, ètica periodística, ètica del medi ambient, etc.–? Com s'expliquen totes aquestes coses si no és per un interès creixent –no pas decreixent o estancat– que des de totes bandes es detecta a favor de les aportacions decisives procedents de l'amplíssim territori ocupat per les Humanitats, de vegades també anomenades «Ciències Humanes»?

Si les Humanitats *no* van de baixa, sinó que són més i més sol·licitades, no es pot parlar de *crisi* de les Humanitats. I ara algú

m'objectarà que, a molts llocs d'Europa –també a Catalunya–, des de fa un temps es detecta un cert descens en la sol·licitud de places per a les carreres clàssiques d'Humanitats o de Lletres. Si ens ho mirem amb un sol ull –vull dir, tapant-nos l'altre–, les coses són realment així. Si ens ho mirem, però, amb els dos ulls ben oberts –i aquesta és l'única manera de recuperar la profunditat i l'amplada del camp visual –, llavors ens adonarem que allò que passa a les facultats de Lletres és un episodi que no s'ha de deslligar del conjunt de la realitat universitària o social. I és que, ni és veritat que *totes* les carreres d'Humanitats baixin o que baixin *irreversiblement*, ni és veritat que baixin per rebuig o desinterès social –s'ha de tenir en compte la demografia i la competència en les ofertes–, ni és veritat, sobretot, que el relatiu descens de les carreres de Lletres clàssiques no es vegi absolutament compensat per noves carreres humanístiques que han aparegut i que fan que l'oferta global d'Humanitats –entre estudis clàssics i estudis més nous– sigui, de fet, avui –independentment del que es digui– molt superior a la de fa uns quants anys.

No, en aquest sentit global en què es vol presentar la cosa no és cert que les Humanitats estiguin en crisi. I, en aquest sentit global, la crisi de les Humanitats és un mite. A mi, francament, no em preocupa gens que s'expliquin mites: no sóc pas tan modern –vull dir, tan ingenu, tan innocent– per a pensar que ja no n'hi hauria d'haver, de mites, que això és cosa del passat. Els mites pertanyen indissolublement a la cultura humana. Aquesta és una de les coses que també saben molt bé tots els que tenen sentit d'humanitat i sentit per a les Humanitats.

Voldria fer un parèntesi per a tractar breument aquesta qüestió. Des del segle XIX s'ha convertit en un tòpic modern la crítica als mites, que avui encara dura. Aquesta és una actitud ben pretensiosa, perquè tampoc no és cert que els mites pertanyin a un passat ignorant i obscur de la humanitat que hauria de ser superat amb un pensament d'absoluta pretensió racional i científica. No comparteixo gens aquesta idea de mite. Afirmar que el pensament mític està *oposat* al pensament racional o científic és defensar que hi ha tipus de pensaments *essencialment* diversos i *jeràrquicament* organitzats, i que la humanitat avança cap a formes de pensament superiors. La ingenuïtat d'aquesta visió, diríem «progressista», de la història i de la cultura és evident. I la simplificació que es fa de la complexitat del pensament posant-lo en calaixets («mític», «religiós», «racional», «científic», «poètic», «humanístic», etc.) només s'explica si es té en compte que les classificacions maques, afinades i estrictes acostumen a ser el recurs usat per aquells que no saben tractar la complexitat i que sempre l'acaben tallant a trossets i congelant-la.

No, el mite no pertany a una etapa ja superada de la humanitat, sinó que és un ingredient constant –tot i que no sempre idèntic– de l'experiència col·lectiva. La història culta de la humanitat ha recorregut contínuament als mites –des d'Homer i Hesiode, des dels fragments més antics del Gènesi–, i hi continua recurrent encara avui. Si no volem dir –i jo no ho vull– que Homer i Tales eren uns irracionals, haurem d'acceptar que, en el llarguíssim període entre ells i nosaltres, no hi ha hagut un pas de la irracionalitat a la racionalitat, sinó que els esquemes de racionalitat han anat, sim-

plement, variant: han anat perdent les formes mitològiques religioses i animistes, i han anat adoptant els modes científics i filosòfics. Podem dir, doncs, sense cap por d'exagerar, que el que s'ha produït, en la història de la cultura humana, és el pas d'una mitologia més sobrenatural cap a una de més natural. A les primeres pàgines de la seva *Metafísica* el mateix Aristòtil diu que, si l'inici del coneixement es troba en l'admiració del que s'ignora, aleshores qui estima la filosofia i la ciència també estima els mites, perquè també aquests tracten del que causa admiració.

Titllar les explicacions mitològiques d'obscurantistes és no haver entès res de res. Els mites no volen obscurir, sinó aclarir. I, de fet, aclareixen, és a dir, ajuden, almenys vitalment, perquè apai-vaguen, tranquil·litzen, mitiguen certes inquietuds, certs ardors intel·lectuals i vitals que han de ser, literalment, sufocats. És evident que els humans, a més dels mites literaris clàssics, també disposem ara d'altres estratègies, potser més al nostre gust, per a aclarir coses: són estratègies que vénen de la ciència, la tècnica, la filosofia, la religió, la mística o la poesia. Això, però, no ens ha de dur a pensar que els mites d'abans eren pura obscuritat, que les nostres llums d'ara són pura llum o que les obscuritats del món i del coneixement poden desaparèixer algun dia sense deixar rastre. Des de sempre, els humans ens hem volgut orientar en un món que no entenem, que admirem i que ens fa por, però que volem controlar. Amb franquesa: que el control es faci –si es fa– a través de l'animisme o de religions sofisticades, a través de la poesia o de la ciència, a través d'unes mitologies o d'unes altres, em resulta, *teòricament*, poc rellevant. De fet, el nostre llenguatge és ple de mites. És clar que, si faig aquestes afirmacions, alhora també he de dir –i he de subratllar– que, històricament, el cultiu d'unes mitologies o unes altres ha tingut conseqüències *socials i morals* molt importants. Per tant, encara que *teòricament* –o, si es vol, *abstractament*– els diversos mites comparteixen la condició de ser estratègies explicatives, tanmateix, en la pràctica no es tracta pas d'estratègies iguals, ni igualment acceptables. I això és precisament el que justifica que preferim les explicacions i mites científics a les explicacions i mites animistes, per exemple.

Els humans recorrem a mites de tot tipus, tant religiosos, com científics, polítics, socials, econòmics, filosòfics o pedagògics. Els mites sempre volen donar sentit i justificació a pràctiques, teories, costums o, fins i tot, fenòmens naturals. Ara bé, a aquesta altura de la història no és pas obscurantista el que accepta mites, sinó el progressista il·lustrat que es pensa que es pot viure sense mites, que la cultura racional, crítica, científica, ha prescindit o pot prescindir de tots els mites. Aquest és el mite més fantàstic. Per això, acusar algú d'usar mites, de recórrer a ells, sempre és fer una acusació despistada i sorprenent. Sembla que es tractaria d'una acusació sostinguda per una ignorància il·lustrada. Jo no hi voldria pas caure. Tanco aquest llarg parèntesi.

Per principi, doncs, accepto que es vulgui fer circular aquest mite de la crisi de les Humanitats, tal com, de moment, els accepto i els respecto tots, encara que no tots m'agradin igual i no tots em facin el mateix servei. Alhora, però, que accepto mites –i aquest mite en concret–, també afirmo que el mite de la crisi de les Humanitats és fals. Ningú no s'hauria d'estranyar tampoc

d'això. De fet, *tots* els que fan servir mites –i no vull dir que *només* facin servir mites–, tots ells –tant Plató, com la Bíblia, la filosofia, la ciència o «els moderns»–, tots saben que allò que diuen quan expliquen un mite no reflecteix pas *exactament* la realitat, és a dir, saben perfectament que, en un sentit important, allò que diuen és fals. I és que el mite és fals per definició; si no, no seria un mite, sinó història o explicació científica.

Aquest és l'avantatge que tenen els mites reconeguts enfront d'un cert pensament filosòfic o científic que també explica mites, però que no n'és conscient: els mites que no són reconeguts, sinó que es passen, com aquell qui diu, de contraban, són molt peril·losos. El problema, doncs, no rau a saber si els mites són falsos o no, perquè ho són. Avui dia tothom sap que la història bíblica de la creació del món i de l'origen d'Adam i Eva és, com a història de l'origen de la humanitat, falsa. Però, molta gent, tot i saber-ho, la vol convertir –i és ben legítim que ho faci– en punt de referència de la seva vida col·lectiva. I és que, en el fons, és ben igual que la història de la poma sigui vertadera o falsa. No sé per què una història vertadera tindria més dret a ser *origen* d'una creença, d'una escola o d'un corrent, que no pas una història falsa. La veritable qüestió és precisament aquesta altra: fins a quin punt les narracions i les explicacions mitològiques són capaces de convertir-se en referències que generin sentit en la vida i en l'experiència de la gent. El *quid*, doncs, no és si els mites són vertaders o falsos, sinó si són *útils*.

Això explica que el mite de la crisi de les Humanitats només esdevingui perillós si els que l'expliquen se'l creuen, si es pensen que és veritat. Perquè llavors en faran un ús erroni i s'extraviaran. En canvi, si saben que aquest mite –com tots– és fals, llavors ja tenen molt de guanyat. I és que ja només els queda justificar per a què l'expliquen, amb quina finalitat.

Aquesta sí que és una bona pregunta. Per a què els fem servir, els mites? Per a què fan servir la ciència o la religió els seus mites, per exemple? Un mite es pot fer servir per a crear una història de llibertat o d'opressió, de dependència, d'odi o de xenofòbia, o potser de solidaritat, de llibertat o de dignitat col·lectives. Alguns mites tenen fins nefastos. Quina és, doncs, la finalitat d'aquest mite? Aquí només puc especular, sospitar, intuir, perquè el mite és molt recent i les seves aplicacions no són encara prou conegudes. Tanmateix, ja hi ha alguns indicis per a donar-ne una interpretació que, a mi, em resulta poc simpàtica.

Sospito que el mite de la crisi de les Humanitats servirà –*velis nolis*– per al descrèdit de les Humanitats com a coneixements amb entitat pròpia. Per sort, però, aquest intent de descrèdit toparà amb una dificultat que em sembla insalvable: per molt descrèdit que es vulgui abocar sobre les Humanitats, no es podrà pas negar el fet real –ja ho he dit abans– que totes les ciències i els sabers demanen, de manera continuada i creixent, una major participació de les Humanitats en el seu propi treball. Com es pot lligar, llavors, el poc crèdit públic que es vol donar a les Humanitats amb la creixent necessitat que se'n té en tots els terrenys? Em temo que el lligam vindrà fet de la manera següent: els que defensin el mite no renunciaran pas, és clar, al benefici que representa la impregnació arreu de les aportacions de les Humanitats, però, alhora, les

presentaran com si les Humanitats avui ja només tinguessin sentit *en funció de* les Ciències –empíriques o formals– i de la tecnologia. Per a ells, les Humanitats seran activitats *subordinades*, seran coneixements *auxiliars*.

Confio, francament, que el mite no acabi essent cregut. Confio sobretot que no ens el creguem els universitaris. Perquè si el mite arribés a ser cregut, s'esdevindria un moviment historicocultural de grans dimensions; completariem –molt malament, segons el meu parer– l'última etapa d'un llarg procés que va començar fa trenta segles: en un primer moment, l'humanisme –en la seva versió acadèmica, les Humanitats– s'entenia com un coneixement integral i pràctic; en un segon moment –no fa gaire més de cent anys–, es va produir la lamentable escissió entre Ciències i Lletres, que tanmateix les mantenia a un mateix nivell, en dos àmbits paral·lels, en igualtat de condicions; si el mite progressés, arribariem a un tercer moment en què les Humanitats –les Lletres– acabarien *subordinades* a les Ciències i a la tecnologia. Algú podria dir que així es reconstruiria la unitat original del coneixement, sense divisions ni escissions. Tant de bo fos així, però no ho seria, perquè llavors ja no hi hauria una convivència de sabers, en diàleg obert i provocatiu entre ells, sinó que s'establiria –amb pretensions d'objectivitat i d'utilitat– una jerarquització en els sabers. I aquesta és una experiència que sempre que s'ha intentat –com quan la filosofia es va declarar *ancilla theologiae* («esclava de la Teologia»)– no ha acabat gaire bé.

Em temo que els defensors del mite aspiren a arribar a una situació en què les Lletres estiguin purament i simplement al servei de les Ciències i de la tècnica. No sé, però, si s'acaben d'adonar ben bé que, per aquesta via, també serà molt més fàcil que les Ciències i la tecnologia acabin al servei pur i simple del mercat i de la indústria. I no és que les Ciències i la tecnologia no puguin ser –i no siguin– activitats crítiques, però ho són justament en la mesura en què també elles fan servir sempre arguments, reflexions, projectes i ideals que són els que, de manera molt pròpia, són cultivats en l'esperit de les Humanitats. Quan els científics i els tecnòlegs són crítics, no s'està demostrant que siguin autosuficients –cap disciplina ho és– i que no necessitin les Humanitats, sinó, ben al contrari, que no serien capaços de dur a terme la seva activitat amb responsabilitat professional i cívica si ells mateixos no estiguessin també en diàleg permanent amb la seva pròpia feina, si no anessin, ells també, més enllà d'aquesta.

De fet, tampoc en el camp de les Ciències i de la tecnologia no poden imperar només els principis d'utilitat i rendibilitat. Quan això passa, quan aquests principis es porten a l'extrem –és a dir, quan esdevenen principis pràcticament únics–, mai no són controlats pel coneixement, sinó pels poders –bàsicament, els econòmics –, que de rendibilitat en saben, des de sempre, força més. Acabar en el pensament únic de la rendibilitat significa acabar en el pensament únic. I això significa, de fet, acabar *amb* el pensament. Un acabament així seria no solament desastrós, sinó absurd: representaria que la universitat s'hauria de posar al servei d'empreses i indústries, algunes de les quals, avui, quan es posen en marxa, ja només ho fan –sense enganyar ningú– per a cinc o deu anys, perquè saben perfectament que el seu producte o el seu nivell

de desenvolupament tecnològic quedarà obsolet en molt poc temps. I que les universitats, algunes de les quals tenen centenars d'anys d'antiguitat, s'acabin girant i regirant al voltant d'empreses i de tecnologies que apareixen i desapareixen, certament fa girar i regirar el cervell. Perquè una cosa és tenir en compte el mercat i la indústria –cosa que s'ha de fer, no ho he negat en cap moment– i una altra cosa ben diferent és convertir el mercat i la indústria en els referents únics i últims de la nostra tasca docent i investigadora. Si s'arribés aquí –i seria molt més fàcil arribar-hi amb unes Humanitats subordinades i domesticades que no pas amb unes Humanitats crítiques i desinhibides–, si s'hi arribés, llavors no estariem pas davant una societat postindustrial, sinó més aviat davant una societat hiperindustrial o, millor, davant una societat hipermercantil. I aquesta no seria pas, necessàriament, una societat més crítica. I si no fos més crítica, tampoc no seria una societat més democràtica ni de més benestar.

Per això és tan important l'evolució immediata que puguin fer les Humanitats, no solament a l'interior de les facultats i universitats, sinó també en la presència i en l'apreciació públiques. I no pot resultar estrany, doncs, que aquells que, a tot el món, s'adonen d'aquests gravissims perills de concentració de saber, de concentració de poder i, per tant, de desaparició –de dissolució– del saber en el poder, reaccionin abans que no sigui massa tard. Aquesta és la reacció, em sembla, que també se'ns demana a nosaltres, si volem ser entre els més lúcids i no entre els més lloscos.

Com podem plantejar avui el debat sobre les Humanitats?

No podem pas arreglar els problemes educatius i culturals que tenim si no som capaços de fer anàlisis ben fetes. I una cosa és ben clara: si continuem identificant les Humanitats amb les Lletres i anem enfrontant les Lletres a les Ciències, anirem enfonsant la ignorància humanística i el nostre propi sentit d'humanitat. Perquè és cert, ben cert, que són els avenços fantàstics de la tecnologia i d'algunes ciències cognitives i de la comunicació els que ens estan fent entrar en una era de revolució social i cultural només comparable a l'última gran revolució, la Revolució Industrial. Però això, que s'ha de dir i s'ha de saber, no significa pas que la ciència i la tecnologia es puguin arribar a desplegar plenament totes soles o que hagin de fagocitar elements humanístics suposadament purs, que només tindrien sentit al servei d'elles i que s'utilitzarien per a arribar a donar un toc més o menys pintorescament literari a la formació científica.

Tot plegat és un gravíssim error: si talem i estellem l'arbre del coneixement humà –que és, i continuarà essent en el futur, l'arbre del bé i del mal–, ni la ciència i la tecnologia no arribaran a donar fruits madurs i saborosos, ni el conreu de les Lletres no podrà fer gaire res més que entretenir l'esperit, però sense cultivar-lo. De fet, els qui han volgut separar radicalment les Ciències de les Lletres es troben ja avui amb la magnífica paradoxa d'una societat com la nostra que, com més científica i tecnològica es fa, més reclama la importància de l'estudi del llenguatge i de la comuni-

ció, de la història i de la sociologia, de la filosofia o de l'ètica, per esmentar només unes quantes disciplines.

I la recomanació, és clar, té anada i tornada: tal com els ciutadans científicament i tecnològicament preparats necessiten tenir bons coneixements d'Història o de Literatura, així mateix tots els ciutadans cultes i compromesos no es podran limitar a tenir coneixements d'Història i de Llengua, d'Art, d'Ètica i de Ciències Socials, sinó que hauran d'haver entrat en contacte amb els avenços fonamentals de les Matemàtiques, la Física, la Biologia o la Informàtica. Ja sé que aquest plantejament s'enfronta avui a l'acusació d'afavorir la superficialitat perquè es diu que, en l'actual complexitat i especialització dels coneixements, resulta impossible aprofundir en tots ells. L'acusació em sembla poc important, ja que ella mateixa està impregnada del prejudici de l'especialització i continua pensant que tot allò que no és especialitzat no és res. L'humanisme mai no ha reclamat un saber universal, absolut i complet; ben al contrari, sempre s'ha mostrat contra l'absolutització i a favor del diàleg entre els sabers. I certament, no són pas els experts en matèries diverses i específiques els que més poden establir ponts de diàleg, sinó aquells altres experts que tenen l'obertura i l'agilitat intel·lectual suficients per a anar fent camí propi sense haver-lo de fer en solitari. Només aquests estan a l'altura del seu segle. El que el sentit d'humanitat justament vol evitar és que hi pugui haver ciutadans molt experts –en algun camp de les Lletres o de les Ciències– que, tot i ser molt experts, també puguin ser molt ignorants i massa incompetents.

Els ciutadans adults del segle XXI, si volen poder parlar amb altres i tenir opinió, no podran adquirir coneixements d'un sol tipus, sinó que s'hauran de sotmetre a una dieta variada, és a dir, als coneixements bàsics que han configurat al llarg dels segles el sentiment de la humanitat i el sentit d'humanitat. La crisi de les Humanitats no ha arribat pas perquè hagin flaquejat els coneixements d'història, de filosofia, de música o d'art, com si d'elles depenguessin els sentiments, els valors, la cultura de la humanitat i com si les Matemàtiques o la Física es mantinguessin al marge de tot plegat i poguessin ser rígides, dures, fins i tot cruels i despietades. Per això s'equivoquen els que pensen que el problema de les Humanitats s'arreglarà augmentant la quantitat d'uns estudis o altres. No han entès encara que si tots els coneixements humans afavoreixen la formació humana, és a dir, la humanitat dels humans, aquesta humanitat només es pot assegurar revisant l'equilibri, la complementarietat, d'aquests coneixements en l'àmbit de l'escola, de la universitat i de la cultura en general.

La crisi contemporània de les Humanitats només ha arribat quan ha tornat a passar el que denunciava Ciceró: «Estem perdent tot el sentit d'humanitat». No s'han perdut, doncs, peces, matèries, hores lectives, és a dir, quantitats de coses. El que es va perdent és el sentit de les peces, les matèries i les hores lectives; el que es va perdent és el sentit de la proporció, de la interrelació, de la complementarietat, el gust per la curiositat sense límits, el desig d'integrar la diferència, d'examinar, alhora, la natura, la cultura, la societat i la ment humana.

En aquest sentit, també em sembla important el nou paper que cal atribuir a les antigues facultats de Lletres i als seus estudis. Perquè tot i ser evident que perdran un cert contingent d'alumnes de les carreres considerades «clàssiques», també em sembla evident que això no significa que aquestes facultats esdevinguin menys necessàries o menys útils. No nego pas, és clar, que és important examinar més detalladament quines són les raons que porten a una davallada d'alumnat en una facultat o altra, ni nego que sigui important mirar de trobar mecanismes per a redreçar, tant com es pugui, determinades situacions. Ara bé, tal com he dit abans, em sembla que si no es mira el problema amb un sol ull sinó amb tots dos, també s'adverteix que el sentit i la funció de les facultats de Lletres va molt més enllà de la seva major o menor capacitat d'atracció d'alumnes, encara que sempre és preferible que la capacitat d'atracció sigui prou gran per a crear una massa crítica suficient i una dinàmica estimulants. En definitiva, convé tenir present que el sentit dels estudis d'Humanitats i de les facultats de Lletres no poden dependre, de cap manera, només de consideracions de mercat o d'èxit ocasional.

Encara que pugui resultar sorprenent per a alguns, em sembla que avui estem en disposició d'entendre millor que no pas fa trenta o cinquanta anys el sentit clàssic de les Humanitats. També per a nosaltres les Humanitats poden ser tots aquells trets de la nostra cultura que ens ajuden a tenir sentit d'humanitat, és a dir, que ens ajuden a entendre el món tal com és i que ens obren possibilitats de transformar-lo. I això només ho podrem fer si no tenim actituds autistes o esquizofrèniques en el terreny de la cultura. És cert, doncs, que no hi ha cap disciplina –vingui del costat que vingui– que per ella mateixa, tancada en si mateixa, constitueixi un pòsit d'humanitat, un pòsit per a les *Humanitats*. Qualsevol disciplina només esdevé pòsit, pòsit fecund, quan transmet «sentit d'humanitat», quan ens ajuda a donar sentit a les altres disciplines i a la vida humana mateixa, quan acaba amarrant la nostra vida i és capaç d'ajudar a il·luminar-la.

El problema de les Humanitats, però, més enllà d'un problema de disciplines, sempre és sobretot un problema polític i pedagògic: perquè quan ens posicionem sobre les Humanitats, no estem parlant només de l'oferta i la demanda del mercat o bé de plans d'estudis –que també ho fem–, sinó que sobretot també estem dient com concebem l'educació i la cultura democràtiques d'uns ciutadans que, des de coneixements i passions sovint no coincidents, no solament s'han de guanyar la vida, sinó que han de poder parlar entre ells com a iguals, sense perdre mai el sentit d'humanitat.

Enllaços relacionats

I Jornada sobre les Professions de les Humanitats en la Societat del Coneixement

http://cv.uoc.edu/UOC/a/mgoat/les_noves_professions/

↔ Si vols citar aquest document, pots fer servir la següent referència:

TERRICABRAS, Josep Maria (2004). «El mite de les Humanitats en crisi». *Digithum* [article en línia]. UOC. Núm. 6. [Data de consulta: dd/mm/aa].
<<http://www.uoc.edu/humfil/articles/cat/terricabras0304/terricabras0304.pdf>>
ISSN 1575-2275

Josep Maria Terricabras

Membre de l'IEC

Catedràtic de Filosofia de la Universitat de Girona

josepm.terricabras@udg.es

Josep Maria Terricabras (Calella de la Costa, 1946) és membre de l'Institut d'Estudis Catalans i catedràtic de Filosofia de la Universitat de Girona, on dirigeix la Càtedra Ferrater Mora de Pensament Contemporani. Ha estat becar de la Universitat de Münster (Alemanya), *research studentship* del St. John's College (Cambridge, GB) i *visiting scholar* de la Universitat de Berkeley (Califòrnia, EUA). Treballa en temes de Filosofia contemporània, particularment de Lògica, Filosofia del llenguatge, Teoria del coneixement i Ètica. Dirigeix el portal de Filosofia www.terricabras.filosofia-info, que es troba a <http://www.terricabras-filosofia.info/cat/default.asp>. Entre les seves publicacions destaca *Ludwig Wittgenstein. Kommentar und Interpretation* (1978), *Ètica i llibertat* (1983), *Introducció a la lògica borrosa* (1995), *La comunicació. Tòpics i mites de filosofia social* (1996), *Atreueix-te a pensar* (1998), *Raons i tòpics. Catalanisme i anticatalanisme* (2001). És l'editor i traductor del *Tractatus logico-philosophicus* i de les *Investigacions filosòfiques* de Wittgenstein (ambdues a Laia/Edicions 62), com també del projecte «Philosophy for Children» de Lipman.